

BOUWHISTORISCH

ONDERZOEK WONING

Eind 1977 bood de Oud-Katholieke parochie Enkhuizen de haar toebehorende historische opstal Boekbindersstraat 2 aan het Zuiderzeemuseum aan. Aanleiding vormden plannen voor de vernieuwing van de bebouwing van de Boekbindersstraat. Bij gebrek aan archivalia zijn we voor het achterhalen van de bouwgeschiedenis geheel aangewezen op bouwhistorisch onderzoek en oude foto's. Onvermijdelijk gingen bij de verplaatsing naar het museum historisch materiaal en bouwsporen voorgoed verloren. Dankzij de zeldzaam uitgebreide aantekeningen en foto's die museummedewerker en bouwkundige Peter Bakker bij de demontage maakte en een grondige analyse van de nog resterende bouwsporen is het toch mogelijk een groot deel van de bouwgeschiedenis ervan te reconstrueren. Het relaas van een interessante speurtocht.

Tot 1978 stond het pand EH-12 aan de noordzijde van de Boekbindersstraat op nummer 2, bijna direct achter het hoekhuis Zuider Havendijk 37 (zie afb. 1). De nok van het dak liep evenwijdig aan de straat, waardoor we spreken van een dwarshuis. Het huisje grensde aan de tuin van de pastorie van de belendende kerk (Breedstraat 82-84) van de Oud-Katholieke parochie in Enkhuizen, die het huisje ook in bezit had. Begin december 1977 deed de parochie deze vervallen opstal om niet over aan het Zuiderzeemuseum.¹ Bij de demontage in het jaar daarop maakte Bakker aantekeningen van zijn bouwhistorische waarnemingen, hij nam foto's en vervaardigde opmetingstekeningen van het pand. In 1980 verrees het pand weer in het Zuider-

zeemuseum.² Uit foto's van de herbouw en analyse van de huidige situatie blijkt dat alleen de voorgevel, inclusief die van de aanbouw, en de rechter (oostelijke) geveltop, zijn opgebouwd uit oorspronkelijke stukken muurwerk (zie afb. 2). De rest van het huis bestaat uit nieuw opgetrokken muren, met hergebruik van oude stenen. De oorspronkelijke gebinten op de begane grond, de houten kap en de houten interieurafwerking keerden eveneens in het herplaatste pand terug.

De voorgevel

Het (een)steens metselwerk van de voorgevel vertoont een consequent uitgevoerd kruisverband. De baksteen moet, afgaande op het formaat en de oranjerode kleur, uit de eerste helft

van de zeventiende eeuw dateren (zie afb. 3a). Links loopt het schone metselwerk de hoek om tot net voorbij de dikte van de voorgevel, waarna het overgaat in het veel ruwere metselwerk van de westgevel annex tussenmuur, zoals te zien is op een foto die gemaakt is vlak voor de demontage (zie afb. 1). In zijn aantekeningen sprak Bakker het vermoeden uit dat de voorgevel misschien later vervangen is. Dit lijkt onwaarschijnlijk, want op dezelfde foto is te zien dat de metsellagen van de glad gemetselde voorgevel ononderbroken doorlopen in de ruw gemetselde westgevel.

De rechter zijgevel

De als geheel overgebrachte oostelijke geveltop telt aan weerszijden zes

BOEKBINDERSSTRAAT 2 UIT ENKHUIZEN (EH-12)

Gert Eijkelboom & Gerrit Vermeer

beitels of vlechtingen (zie afb. 3 en 3a). In beitels staan de metsellagen steeds haaks op de toplijn (buitenrand) van de gevel en vormen ze driehoekige velden. Dit heeft als voordeel dat langs de omtrek van de geveltop geen afgeslagen bakstenen zitten, maar alleen koppen (de zijde van een baksteen met de kleinste oppervlakte). Het metselwerk in de geveltop bestaat voornamelijk uit strekken (de lange zijde van een baksteen), waaruit valt op te maken dat het een halfsteens muur betreft. Alleen tussen de vensters zitten ook koppen. Hier liep langs de binnenkant het rookkanaal van de verdwenen schouw. De schoorsteen zelf was vóór de verplaatsing naar het museum al verwijderd en vervangen door een veel kleiner rookkanaal, dat niet ver boven de zoldervloer overging in een kachelpijp. Voor de demontage zaten de twee rondboogvensters aan deze zijde dicht, maar bij de herbouw gingen ze weer open. Bij de herplaatsing werd ook het rookkanaal gereconstrueerd.

Het onderste deel van de oostmuur werd opnieuw opgetrokken, maar in zijn verslag besteedde Bakker er de nodige aandacht aan, ondersteund door foto's. Uit de vroegere aanwezigheid van een rookkanaal op de zolder bleek dat het huis aan deze zijde een schouw had. Beneden zat een tegeltableau van oude tegels, waarop later een betengeling met behang was aangebracht. Deze diende als achterwand voor een kachel op de plek van de vroegere schouw. De tegels van het tegeltableau liepen onder de houten vloer door, tot aan een oudere tegelvloer. De houten vloer kwam dus pas tot stand na het aanbrengen van de tegelwand. Hoewel deze uit zeventiende- en achttiende-eeuwse tegels bestond, werden ze waarschijnlijk betrekkelijk recent, mogelijk in de twintigste eeuw, aangebracht, gezien het gebruik van Portlandcement. Na verwijdering van de tegels kwamen de moeten (afdrukken) van een schouwlijst en de schoorsteenmantel tevoorschijn, met daaromheen pleisterwerk met

Afb. 1 / 2

Het pand op zijn oorspronkelijke plaats aan de Boekbindersstraat 2 in Enkhuiizen. / Het verhuizen van stukken muurwerk.

Afb. 3

Het pand EH12 in het buitenmuseum. De Beitels of Vlechtingen zijn zichtbaar.

1 - EH-12_01; Correspondentie.

2 - EH-12_01; Bewonersinfo.

Afb. 3a

Het pand EH-12 in het buitenmuseum. De baksteen dateert uit de eerste helft van de zeventiende eeuw.

blauwsel). Achter de onderste tegels zat gewit muurwerk met een gebogen achterwand en een ondiepe nis aan weerszijden. Na verwijdering van de opvulling bleken deze een gewitte achterwand te hebben. De bodem van de askuil was betegeld met groene en gele plavuizen. De aantekeningen van Bakker vermelden ook de aanwezigheid van aspotten in de vloer, afgedekt met een dektegels.

Verder trof Bakker langs de oostgevel ter hoogte van de zoldering een onderbroken strijkbalk (de eerste balk van een balklaag die tegen de muur is geplaatst) aan. De onderbreking duidde op de aanwezigheid van een raveling om het toen reeds verdwenen gemetselde rookkanaal of boezem. Ongeveer tien centimeter rechts van de bedstedewand (zie hierna) bevond zich in de oostmuur een verticale reeks inkassingen van verwijderde bakstenen die loodrecht uit de muur staken (zie *afb. 4*). Deze vormden de vertanding waarmee de boezem in de oostmuur stak. Tot zover naar links reikte ook de horizontale moet van de schouwlijst. Ongeveer vijftien centimeter rechts daarvan zat de onderste van een reeks horizontale gleuven in het vroegere schoorsteenkanaal. In de sleuven zaten op hun kant geplaatste bakstenen. Dergelijke horizontale sleuven worden in Enkhuizen vaker aange troffen in schoorstenen van zeventiende-eeuwse panden, bijvoorbeeld

in Waagstraat 7. Het is onduidelijk waartoe ze dienden.

De linker zijgevel

Van de westgevel bleven geen onderdelen bewaard, maar wel foto's van het bovenste deel (zie *afb. 1*) en notities van Bakker. Beneden tot de hoogte van de dakgoot vertoonde het muurwerk een ruw gemetseld kruisverband, wat duidt op een (één) steens muur. Het muurwerk van de top vertoonde voornamelijk strekken en was dus halfsteens.

Bovenin de geveltop viel nog de omtrek van het rookkanaal te ontwaren. Het venster in de top moet na het verdwijnen van het westelijke buurpand zijn aangebracht op de plek waar het rookkanaal van het buurpand liep. Een goot langs de gevel voerde het hemelwater van de achterkant naar de goot aan de voorzijde, zodat het afgevoerd kon worden naar de waterkelder aan de voorzijde van het huis.

Volgens de aantekeningen van Bakker bevonden zich aan de westgevel aan de buitenzijde sporen van eenzelfde schouw als tegen de binnenkant van de hiervoor beschreven oostgevel van het huis. Deze schouw bezat beneden dezelfde gebogen achterwand. Er zat onderin een rij polychrome tegels, die Bakker op begin zeventiende eeuw dateerde. Ter hoogte van de boezem

zaten weer horizontale gleuven met roet. Bakker veronderstelde op grond van deze overeenkomsten dat er twee gelijkvormige huisjes in elkaars verlengde stonden aan de Boekbindersstraat. De gevel was niet als buitenmuur bedoeld, anders zou hij schoon metselwerk hebben vertoond. Er zijn nog meer aanwijzingen die erop duiden dat de westgevel oorspronkelijk een binnenmuur was. In tegenstelling tot de oostgevel ontbraken driehoekige vlechtingen in de geveltop. Die waren ook niet nodig, omdat deze muur niet boven het dak uitstak, maar de pannen hier over de muur lagen. De kap van de twee huisjes vormde dus een ononderbroken geheel met het oorspronkelijke hoekpand aan de Zuiderhavendijk mogelijk als startpunt. Het huidige hoekpand verschaft over deze vroegere situatie geen informatie meer. Het kwam in 1978 in de plaats van een pandje uit de late negentiende eeuw.

De eiken gebinten beneden

De zoldering van het huis bestaat uit een enkelvoudige balkenlaag tussen de voor- en achtergevel met een strijkbalk tegen de binnenzijde van de oostelijke en westelijke topgevel. De drie trekbalen tussen de twee strijkbalen rusten aan de achtermuur elk op een muurstijl met korbeel (schuin staande balk, die de horizontale dekbalk verbindt met de

verticale muurstijl) en sleutelstuk (langwerpig plat stuk hout, dat ter ondersteuning onder de kop van een balk is aangebracht) (zie afb. 5). Muurstijlen, dekbalk, korbelen en sleutelstukken vormen de onderdelen van een volwaardig gebint. In dit geval zijn ze geheel van eikenhout. De drie muurstijlen langs de achtergevel staan elk op een bakstenen poertje op de rand van een kelderbak (vierkante opmetselingen als basis) (zie afb. 6). De korbelen hebben aan de voorzijde een licht, hol gebogen beloop, wat in Enkhuizen gebruikelijk was in de eerste decennia van de zeventiende eeuw. De sleutelstukken hebben aan

de kopse kant een samengesteld, klassiek profiel en opzij gesneden roosjes, wat ook weer duidt op het begin van de zeventiende eeuw. De drie gebinten dragen aan de kant van de achtergevel telmerken. Het meest oostelijke een rechte 'I', de middelste een gebogen 'II' en de meest westelijke een rechte 'III'. Met recht en gebogen gaven timmerlieden links dan wel rechts aan. Er moeten dus ooit aan beide zijden muurstijlen en korbelen hebben gezeten. In de situatie zoals aangetroffen in 1978 zijn de balken aan de straatzijde echter ingelaten in de muur en steunen ze op een op de kopse kant afgerond sleutelstuk.

Waarschijnlijk verdwenen de muurstijlen, korbelen en sleutelstukken aan deze zijde bij de latere herindelings van de voorgevel, waarbij het venster en de voordeur werden vergroot en misschien ook verplaatst. De muurstijlen en korbelen zaten bij de nieuwe vensterindeling in de weg. De zolderbalken liggen nu deels boven de nieuwe openingen.

De kap

De constructie van de kap bevat drie eikenhouten jukken (zie afb. 7). De schuine balken vertonen een licht gebogen beloop, waardoor ze het

Afb. 4

De oostmuur met de verticale reeks inkassingen van verwijderde bakstenen die loodrecht uit de muur staken.

Afb. 5

De zoldering.

gewicht van de kap en het dak met minder spatkrachten (naar buiten gerichte druk) overbrengen op het muurwerk van de voor- en achtergevel. Dergelijke kromme balken heten ook wel krommers. Ze staan op een eiken muurplaat, die op een rand ligt, waar de buitenmuur van steens overgaat in halfsteens. Op de halfsteens borstwering ligt weer een houten muurplaat, waarop de sporen staan, in dit geval de dunne stammetjes die van de dakvoet tot de nok lopen, soms met de schors er nog aan. De krommers zijn met een blokkeel bevestigd aan de borstwering. Een zwaluwstaartverbinding stelt het blokkeel

in staat trekkrachten op de vangen, en voorkomt dat de krommers naar binnen afglijden. Op de krommer aan de voorzijde bevindt zich nog een restant van een afgezaagd blokkeel, met daaronder een later blokkeel. De oorspronkelijke blokkelen aan de voorzijde hadden dezelfde hoogte als die aan de achterzijde. Op elk paar tegenover elkaar gelegen krommers ligt een dekbalk. Net als bij de gebinten beneden voorkomen korbelen dat de jukken schranken.

Over de jukken liggen aan weerszijden in de lengterichting van de kap twee horizontale balken, de

wormen, ook weer van eikenhout (zie afb. 7). Deze ondersteunen de sporen. Tussen de wormen en de jukken zijn, om het schranken van de kap in de lengterichting tegen te gaan, bij twee jukken schuine dwarsverbindingen aangebracht, de zogeheten windschoren. Langs de sporen is langs beide dakvlakken ook nog één lange diagonale windschoor aangebracht.

In eiken kappen pasten de timmerlieden tot in het begin van de zeventiende eeuw vrijwel uitsluitend pen-en-gatverbindingen toe. Deze verbindingen kunnen alleen drukkrachten opvangen. Trekkrachten zouden

Afb. 6
De kelderbak.

Afb. 7
De Kapconstructie.

Afb. 8

De nog zichtbare kilkepers van een vroegere dwarskap

Afb. 9

De in een deplorabele staat verkerende oostzijde.

geheel op de houten toognagels terechtkomen, die daarvoor ongeschikt zijn. In de oude eiken kappen voorkwam de toepassing van krommers het optreden van al te grote spatkrachten en dus ook van trekkrachten op de jukken. Halfhoutse verbindingen (houtverbinding waarbij van twee elkaar ontmoetende delen de halve dikte wordt weggenomen, zodat beide onderdelen, eenmaal op elkaar bevestigd, dezelfde dikte hebben als een van beide onderdelen) met zwaluwstaarten deden hun intrede in het begin van de zeventiende eeuw, toen het eikenhout in de kappen vrij snel plaatsmaakte voor naaldhout, dat recht groeit en waaruit om die reden geen krommers gemaakt konden worden. De kap van EH-12 is weliswaar van eiken, maar de manier waarop de jukken in elkaar zijn gezet met halfhoutse, genagelde verbindingen en zwaluwstaarten, doet meer denken aan die van een grenen kap, zoals die zich in de eerste decennia van de zeventiende eeuw ontwikkelde. Opnieuw een aanwijzing voor een bouw in het begin van de zeventiende eeuw.

De panlatten zaten tot aan de verplaatsing van het huis aan de sporen bevestigd met geteerde draadjes, zoals in Enkhuizen gebruikelijk was tot ver in de twintigste eeuw, nog herkenbaar aan de teerafdrukken op de sporen. Met nagels of spijkers hebben de

panlatten altijd de neiging te splijten, zodat deze draadjes een goed alternatief boden.

Direct achter het voorste dakvlak van het dak zitten nog twee diagonaal geplaatste balken, die ongeveer in het midden van het huis, ruim boven de wormbalk, samenkomen in een punt (zie afb. 8). Bakker interpreteerde deze terecht als de kilkepers (een balk op de inwendige ontmoeting van twee dakvlakken) van een vroegere dwarskap. Hij vermoedde daarom dat er op de voorgevel ooit een geveltop stond. Dat moet dan, gezien de ouderdom van het pand, een trapgevel zijn geweest.

De aanbouw

Tegen de oostelijke zijgevel van het dwarshuis verrees later een aanbouw met een lessenaarsdak. De gevel daarvan langs de straat staat koud, dat wil zeggen zonder verband, tegen de voorgevel van het dwarshuis. De muur vertoont uitsluitend strekken, waaruit blijkt dat de gevel halfsteens is. De bovenkant volgt de flauwe helling van het lessenaarsdak, waardoor de vijf vlechtingen een langgerekte vorm kregen (zie afb. 1).

De lage oostgevel is na de herplaatsing bepleisterd. Foto's van voor de demontage tonen dat dit deel van het huisje toen in een deplorabele staat verkeerde (zie afb. 9).

Rechts van het venster in het midden stond tegen de gevel een gemak. Op de rechterhoek stond een tamelijk lage, robuuste schoorsteen, die de rook van een oven of rookinrichting afvoerde.

Interieur

Het bijna vierkante dwarshuis is ingedeeld in een smal voorhuis in het linker gedeelte achter de voorgevel. Met een rechts van de voordeur bevindt zich de rechthoekige bakstenen hals van de waterkelder met hemelwater. Op de hals ligt een hardstenen afdekplaat met een houten deksel op de ronde opening (zie afb. 10). Achterin het voorhuis, tegenover de voordeur, schiet een eveneens houten wand met een deur een kleine ruimte af, met daarin een trap naar een keldertje en een ladder naar de zolder. In het rechter deel van het huis bevindt zich een kamer met een bedsteewand aan de zijde waar zich oorspronkelijk de tuin van de pastorie bevond.

De kelderbak

Drie bakstenen treden en vervolgens nog eens drie treden met de vlucht rechtsaf leiden naar een kleine, gemetselde kelderbak met een breedte van ongeveer een meter (zie afb. 6). De bak loopt over een lengte van ongeveer 1,9 meter langs de achtergevel. De bodem lag krap een meter onder de vroegere vloer van

het huis, maar de vrije stahoogte was iets groter, doordat de ruimte tussen de vloer en de onderkant van de linker bedstede in de kamer bij de kelder hoort. In de bedstedewand in de kamer zitten onderin enkele gaten om de kelder en de overige ruimte onder de bedstedes te luchten (zie afb. 11 en 12). Mogelijk is ook de kelderbak nog origineel. Het was in kleine, eenvoudige panden zeer gebruikelijk dat zich onder de bedstee een kelderbak bevond. De bedsteden verdwenen later uit vrijwel alle huizen, zodat deze combinatie met kelderbak zeer zeldzaam is geworden.

Afb. 10

De bakstenen hals van de waterkelder met hardstenen afdekplaat met houten deksel.

Houten interieurdelen uit de zeventiende eeuw?

De wand die het 'trappenhuis' afscheidt van het voorhuis, bestaat uit verticale naaldhouten planken van sterk uiteenlopende breedte. De deuropening heeft als enige versiering een bescheiden kroonlijstje. De houten scheidingswand tussen het voorhuis en de westwand van de kamer bestaat daarentegen uit verticale, tamelijk dun gezaagde eiken delen van sterk uiteenlopende breedten (zie afb. 10). De omlijsting van de nu dichtgezette opening rechts van de deur in de scheidingswand tussen voorhuis en kamer heeft aan de kant het voorhuis gecanneleerde (verticale groeven) stijlen en wordt bekroond met een hoog, klassiek driehoekige fronton. Deze opening is later dichtgezet met verticale planken die een andere breedte hebben dan die van de wand zelf. In een van de opmetingstekeningen is in de opening een glas in lood raam ingetekend, maar voor zover valt na te gaan zijn daarvan geen concrete sporen gevonden. De monumentale afwerking van de wand vertoont de stijlkenmerken van zeventiende-eeuwse meubels. Om een negentiende-eeuwse navolging in Hollandse neorenaissance lijkt het niet te gaan, aangezien deze in een dergelijk klein huisje niet in eiken en zo stijlzuiver zou zijn uitgevoerd. Bakker ging er daarom vanuit dat deze wanden uit de zeventiende eeuw dateren. De eiken bedstedewand in de kamer

beslaat de gehele noordkant van de kamer (zie afb. 11). Gecanneleerde stijlen flankeren de twee bedsteden links en rechts. Langs de onderkant loopt een smalle, geprofileerde lijst en boven loopt over de volle breedte een veel hogere bekroning. De smalle houten console tussen de bedsteden bevat in de bovenste helft twee kastjes. Helemaal bovenin, boven de bekronende lijst van de bedstee, verleent een eiken luik toegang tot de bergruimte boven de bedsteden. Ook de bedsteden bestaan uit eiken. Bakker kon destijds geen sporen vinden van een eerdere bedstedewand. De noordgevel achter de bedsteden bevatte geen grote openingen, maar slechts een klein venstertje. Het lijkt er al met al op dat het hier een zeventiende-eeuws interieur betreft dat voor dit huisje is gemaakt.

Tijdens de demontage van het huis kwam onder de houten vloer een plavuizen vloer tevoorschijn van bruin en zwart geglazuurde tegels van ongeveer 11 bij 11 centimeter die bijna het gehele huis besloeg. Bij de herbouw keerde deze niet terug. Op enig moment, waarschijnlijk begin twintigste eeuw en in ieder geval nog na het aanbrengen van de tegels achter de haard, kreeg de kamer een houten vloer op houten balken.

Latere interieurafwerking

Vrijwel overal waar eerst een gepleisterde muur zat en ook tegen de houten wand tussen voorhuis

en kamer, kwam aan de kamerkant een betengeling met daarover een dik pakket behang (zie afb. 12).

De oorspronkelijke afwerking van de scheidingswand aan deze kant is op enig moment verdwenen. Onder de balkenlaag in de kamer kwam een plafond te hangen van board. Zo was veel van de oorspronkelijke interieurafwerking in de kamer voor de verplaatsing geheel aan het oog onttrokken.

In de latere aanbouw zijn de houten tussenwanden van naaldhout. Een grenen houten wand vormde een halletje achter de achterdeur naar het erf van het huisje. Naast de oven of rookinrichting in de noordoosthoek van de vroegere keuken bevinden zich twee kasten.

Kijkpand

Het huisje Boekbinderstraat 2 maakte deel uit van een rij van twee of drie huisjes vanaf de hoek met de Zuider Havendijk. Het pandje lijkt te dateren uit de eerste helft van de zeventiende eeuw. Hierop wijzen de vorm en de structuur van de baksteen, het klassieke profiel in combinatie met de gesneden roosjes op de sleutelstukken van de gebinten en de ongebruikelijke combinatie van de eikenhouten jukken en halfhoutse, genagelde verbindingen van de kapconstructie. De houten scheidingswand tussen het voorhuis en de kamer, en de bedstedewand

bestaan uit eiken onderdelen en vertonen stijlkenmerken van zeventiende-eeuwse meubelen, zodat deze ook zeer waarschijnlijk uit de bouwtijd dateren. We hebben in dat geval te maken met een uiterst

zeldzaam interieur van een eenvoudig huisje. Het zou daarom op zijn plaats zijn het interieur alsnog af te werken en van EH-12 zo alsnog een kijkpand te maken, zoals oorspronkelijk ook de bedoeling was.

Eigenaars en bewoners van Boekbinderstraat 2

Volgens de Oorspronkelijke Aanwijzende Tafels (OAT), die horen bij het kadastrale minuutplan uit 1832, is Harmen Willems, visser van beroep, eigenaar van deze woning. In de negentiende eeuw is de woning in het bezit gekomen, mogelijk door legatering, van de achtergelegen Oud-Katholieke Kerk die het als woning verhuurde.

De bewoningsgeschiedenis van deze woning is maar gedeeltelijk bekend en moet nog worden uitgezocht in het archief van de Oud-Katholieke Kerk. Wel bekend is dat Pieter Zwier (1895-1979) en Willemina Leegwater (1893-1953) waarschijnlijk vanaf hun huwelijk in 1916 in dit huis gewoond hebben.

Pieter Zwier was ovenbouwer en metselaar van beroep. Daarnaast was hij heel kunstzinnig. Hij bespeelde instrumenten en maakte allerlei dingen. De Gemeente Enkhuizen zou nog een door hem gemaakt mozaïek in de collectie hebben. Tot op hoge leeftijd heeft hij beeldhouwd. Na het huwelijk met Willemina Leegwater is

hij nog twee keer getrouwd. Met zijn derde vrouw heeft hij tot zijn dood enkele jaren in Delft gewoond.

De heer Frans Karemaker heeft in het huis gewoond tot 1949.

De heer G. van der Haak tot 1959.

De laatste bewoner was Karel Zwier (1913- overleden 6 oktober 2010), neef van Pieter Zwier. Karel had een jachtvergunning. Hij was mollenvanger en jaagde op polderhazen en eenden in de polder waar hij ook viste met netjes, fuiken en hengels.

Hij slachtte zijn jachtbuit zelf op zijn erf. Hij deed dit ook voor andere jagers, die hun geschoten fazanten en hazen aan de deurknop van zijn voordeur achter lieten.

„Karel was een hele markante Enkhuizer” vertelt zijn nicht Nel Jansen-Jongsma. „Hij had als jager altijd een geweer op zijn schouder. Hij was erg goed in het vangen van mollen. Iedereen vroeg hem daarvoor ook.” Zwier ving mollen tot zijn 92ste jaar. Jansen: „Hij werkte zijn leven lang op het land. Hij had zelf een stukje in de polder, maar werkte ook bij een boer en maaide dijken. De polder was zijn lust en zijn leven.”

Erik Walsmit

Afb. 11

De bedstedewand met luchtgaten.

Afb. 12

De bedstedewand met luchtgaten en de kamerwand met betengeling en dikke laag behang.